

درس ۴ نام طراح: نسرين خسرو انجم	به نام خدا معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبيرخانه راهبري كشوري تاريخ توليد شده در استان بوشهر	محتوای نوشتاری کتاب تاریخ معاصر سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰
---------------------------------------	--	---

عنوان درس: آغاز حرکت مردم علیه استبداد و پیروزی نهضت مشروطه

عناوین مهم درس:

الف: مظفردالدین شاه

ب: حوادث و رویدادهایی که پیروزی نهضت مشروطه انجامید

پ: تحسن در سفارت انگلیس

ت: پیروزی نهضت و تشکیل مجلس شورای ملی

الف: مظفردالدین شاه

در اواخر دوره سلطنت ناصرالدین شاه نارضایتی مردم از حکومت قاجار به دنبال خودکامگی و استبداد ناصرالدین شاه منجر به ترور وی شد.

مظفرالدین شاه جانشین ناصرالدین شاه فردی سست عنصر، بی اراده، بیمار، و ناتوان در کشورداری و در عین حال مهربان و رئوف بود.

در دوران مظفرالدین شاه عین الدوله که فردی مستبد بود، صدراعظم کشور شد.

یکی از دلایل اعتراض مردم به دولت :

سفرهای اروپایی مظفرالدین شاه، با هزینه های سنگین برای دولت که دولت این هزینه سنگین را از مردم تامین می کرد، «با گرفتن وام از بیگانگان»، فقر شدید که سراسر کشور را فراگرفته بود، خشونت های عین الدوله و حاکمان ایالت، هم زمان در روزنامه ها ماجراهایی از این ماجراها درج می شد و خشم عمومی را برمی انگیزت که نتیجه آن نارضایتی مردم بود.

نکته: محرم سال ۱۳۲۳ با استفاده ی روحانیون از حضور مردم در مراسم عزاداری و تبلیغ عدالت خواهی سلسله حوادثی رخ داد تا تاریخ ۱۴ جمادی الثانی ۱۳۲۴ سرانجام منجر به پیروزی نهضت مشروطه شد.

ب: حوادث و رویداد هایی که به پیروزی نهضت مشروطه انجامید

۱. ماجرای نوز بلژیکی:

واقعه نوزبلژیکی واکنشی در برابر توهین به مقدسات مردم ایران به شمار می رود ، که آغازگر یک جنبش عمومی شد.

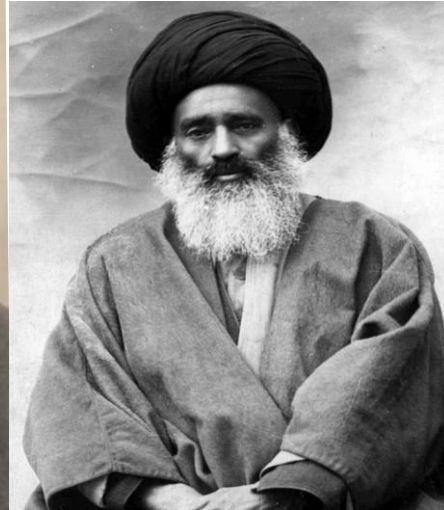
اروپاییانی که در تهران بودند، در مراسم سال نو محفلی می آراستند و در آن ، با پوشیدن لباس های مختلف و زدن ماسک بر چهره، جشن بالماسکه برپا می کردند.

درسال ۱۲۸۳ موسیو بلژیکی ، که طبق قرار داد گمرکی ایران و روسیه کارگزار روس ها در امور گمرک ایران بود ، با لباس روحانیان و درحالی که قلیان به دست داشت ،عکس گرفت. این عکس در محرم ۱۲۸۳ درمیان مردم عزادار پخش و موجب اعتراض مردم شد؛ زیرا بلژیکی ها که از سال ۱۲۷۶ اداره گمرک های ایران را به دست گرفته بودند ، با بدرفتاری،افکارعمومی را برضد خود تحریک کرده بودند.

رهبری این حرکت را آیت الله سید عبدالله بهبهانی به عهده داشت.

آیت الله سید محمد طباطبایی

آیت الله سید عبدالله بهبهانی

۲. نارضایتی مردم ایالت ها

- ▶ در ایالت ها نیز حادثه هایی رخ میداد که نشانگر فراگیر بودن نارضایتی مردم بود .
- یکی از معروف ترین این حوادث (شلاق خوردن سه تن از علمای کرمانی بود که برای مقابله با فرقه در این شهر قیام کرده بودند. این سه تن بعد از اینکه به فلک بسته شدن از شهر اخراج گردیدند.
- ▶ در ماه رمضان سال ۱۳۲۳ به ویژه ایام عزاداری امیرالمومنین (ع) محور اصلی سخنرانی و اعظان تهران موضوع توهین به این عالمان بود که برای حفظ تشیع در برابر فرقه های ساختگی به پا خاسته بودند .
- ▶ شعاع السلطنه ، حاکم فارس ، با ستمگری های خود ، موجب نارضایتی مردم شده بود .
- ▶ مردم خراسان از ستمگری های غلامرضا خان آصف الدوله به جان آمده بودند.

۳. ماجرای بانک استقراضی روس

- ▶ با وجود مخالفت عمومی، روس ها در محل یک قبرستان متروک ساختمان بانک استقراضی روس را بنا نهادند.
- ▶ آیت الله سید محمد طباطبایی به شدت با این کار مخالفت کرد و از سوی دیگر مردم از این اقدام روس ها ، ناخوشنود بودند.
- ▶ در نتیجه یک اعتراض عمومی صورت گرفت اما روس ها با بی اعتنایی به کار خود ادامه دادند، تا اینکه این موضوع به اطلاع مراجع تقلید نجف رسید.
- ▶ آیت الله سید محمد طباطبایی، آیت الله سید عبدالله بهبهانی و روحانی دیگری به نام میرزا مصطفی آشتیانی به همراه مردم تهران در یک شورش عمومی ساختمان بانک استقراضی را با خاک یکسان کردند.

بانک استقراضی روس ها

۴. فلک شدن بازرگانان

- ▶ در دوران قاجاریه برخی از کالا های مورد نیاز مردم مانند:نفت، کبریت و قند از سوریه وارد می شد.
- ▶ در اثر جنگ روس و ژاپن نرخ قند افزایش یافت و شعله های اعتراض مردم را برافروخت.
- ▶ به دنبال آزار و اذیت بازرگانان در مسجد شاه مجلس بزرگی برپا شد .
- ▶ این مجلس با توطئه امام جمعه درباریو عوامل او که پشتیبان نظام استبدادی بودند به تشنج کشیده شد و ماموران با چوب و چماق به جان مردم افتادند.
- ▶ به پیشنهاد آیت الله سید محمد طباطبایی ،روحانیون و مردم باحالت اعتراض تهران را ترک و در حرم حضرت عبدالعظیم تحصن کردند.

۵. مهاجرت صغری

➤ مهاجرت مردم و روحانیون به شهر ری و تحصن در صحن حضرت عبدالعظیم به مهاجرت صغری مشهور است.

➤ عین الدوله برای بازگردان علما و مهاجران به هر شیوه که متوسل شد، نتیجه نگرفت.

➤ از آن جا که درباریان فاسد، مانع از رسیدن خبرهای صحیح به مظفرالدین شاه بودند، مهاجران مجبور شدند سفیر عثمانی را واسطه قرار دهند و توسط او خواسته های خود را به گوش شاه برسانند.

➤ *مهم ترین آن خواسته ها به شرح ذیل بود:

۱- ایجاد عدالت خانه در همه شهر ها، برای رسیدگی به شکایت های مردم و برقراری عدالت در جامعه.

۲- عمل به قانون اسلامی، به طور دقیق و به دور از ملاحظه های شخصی.

در نتیجه ، مظفرالدین شاه و عین الدوله اعلام کردند که با خواسته های مهاجران موافق هستند . بنابراین ، این مهاجرت ، پس از یکماه، خاتمه یافت.

مهاجرت صغری

۶. مهاجرت کبری

- هنوز مدت زیادی از بازگشت مهاجران نگذشته بود که معلوم شد عین الدوله به آنان وعده دروغین داده و در پی آن است که با ایجاد اختلاف در میان آنان و دستگیری، تبعید و زندانی کردن رهبران قیام، جلوی حرکت های انقلابی دیگر را بگیرد.
- آیت الله طباطبایی چندبار به مظفرالدین شاه نامه نوشت و خواسته های مردم و بی اعتنایی عین الدوله را به او یادآوری کرد.
- اما این نامه ها یا به دست شاه نرسید یا به آنها توجه ای نکرد.
- طلبه ای به نام سیدعبدالحمید در درگیری که بین سربازان و مردم پیش آمد به شهادت رسید.
- این حادثه موجب بیشتر شدن خشم مردم شد.
- عین الدوله به سخت گیری بیشتر پرداخت و تهران حالت حکومت نظامی به خود گرفت.

► عین الدوله به علما گفت که به خانه هایتان بروید اما آنها با تبادل نظر تصمیم گرفتند که به شهر مقدس قم مهاجرت کنند این مهاجرت که گسترده از مهاجرت قبل بود ، به مهاجرت کبری معروف شد.

مهاجرت کبری

پ: تحصن در سفارت انگلیس

- به موازات مهاجرت عدالت خواهان به قم عده ای در باغ سفارت انگلیس گرد آمدند و به بست نشستند.
- سنت بست نشینی و تحصن که از دیرگاه در ایران معمول بود، بیشتر در مساجد و زیارتگاه ها و اماکن صورت می گرفت که مورد احترام مردم قرار داشت و با باورهای دینی آن ها سازگار بود.
- دولت انگلستان برخلاف دولت روسیه که از دربار حمایت می کرد، به ظاهر پشتیبان نهضت مشروطه بود.

➤ از این رو ، سفارت انگلستان در تهران که آرزویی جز اخراج طرفداران روسیه را از دربار نداشت، عده ای از عامل های شناخته شده خود را در بین آزادی خواهان وارد و مردم را به تحسن در سفارتخانه تشویق کرد.

ت: پیروزی نهضت و تشکیل مجلس شورای ملی

➤ با مهاجرت علمای تهران به قم ، عالمان سایر شهرستان ها و مراکز ایالت ها نیز وارد میدان شدند و نهضت مردمی به اوج خود رسید.

➤ حضور شیخ فضل الله نوری ، روحانی طراز اول تهران، در کنار آیت الله بهبهانی و آیت الله طباطبایی ، بر استحکام قیام افزود .

➤ با اوج گیری نهضت حکومت برای شنیدن خواسته های معترضان اعلام آمادگی کرد.

***مهم ترین این خواسته ها عبارت بودند از :**

۱. برکناری عین الدوله از صادرات

۲. فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران

۳. ایجاد عدالت خانه

۴. تشکیل دارالشورا(مجلس نمایندگان)

سوالات پر تکرار:

۱- دلایل نارضایتی مردم در دوره مظفرالدین شاه چه بود؟

خشوت های عین الدوله و حاکمان ایالتها همرا با فقر عمومی و رکود شدید اقتصادی نیز بر این نارضایتی ها می افزود و کشور را در آستانه ی یک شورش سراری قرار می داد .

۲. چرا بازرگانان ایرانی به ماجرای نوزبلیژیکی اعتراض کردند؟

زیرا بلژیکی ها از سال ۱۳۱۵ تا ۱۲۷۶ اداره گمرک های ایران را بدست گرفته بودند با بد رفتاری افکار عمومی را بر صد خود تحریک کرده بودند.

۳. اولین مرحله اتحاد نیروهای صد استبداد در میان نهضت مشروطه چه بود؟ مهاجرت صغری

۴. رهبری حرکت مردم در جریان ماجرای نوز بلژیکی که بود؟ آیت الله سید عبدالله بهبهانی

۵. مهاجرت صغری به کجا صورت گرفت؟ مرقد حضرت عبدالعظیم _ شهر ری

۶. کدام حوادث در ایالت ها نشانگر فراگیری نارضایتی مردم شد؟

شلاق زدن علمای کرمان و اخراج آنها از شهر _ ظلم و ستم حاکمان ایالتها مانند شجاع السلطنه در فارس و آصف الدوله در خراسان

۷. چرا انگلیسیها از حامیان نهضت مشروطه بودند؟

۱. از بین بردن نفوذ روسیه در ایران و اخراج آنها از ایران

۲. دست یافتن به اهداف های خود در ایران

۳. جبران شکست های قبلی مانند نهضت تنباکو .

۸. ایران در دوره قاجار چه کالا هایی را از روسیه وارد می کرد؟

نفت _ کبریت _ قند